

«Ενημέρωση» 14/2/1991

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΖΑΚΟΣ – ΤΖΕΝΗ ΚΑΡΕΖΗ

Δεθήκαμε ερωτικά και μετά θεατρικά

Με την Τζένη Καρέζη και τον Κώστα Καζάκο μας δίνει μια παλιά φίλια, που έγινε ακόμη πιο στέρεη στην πρώτη περίοδο μετά το πέσιμο της Χούντας και τη μεταπολίτευση όταν βρεθήκαμε για ένα διάστημα στην Αθήνα και η ατμόσφαιρα εκεί ήταν όλο αναζητήσεις και οραματισμούς. Κάναμε πολλή παρέα τότε, πηγαίναμε συχνά στο κουκλίστικο τους σπίτι, που έβλεπε σ' ένα πάρκο εκεί πίσω από το Χίλτον, στην οδό Δραγούμη.

Πηγαίναμε και προς την Κινέττα, όπου είχαν τότε ένα εξοχικό (τώρα το εξοχικό τους είναι στο Πήλιο) και η συντροφιά μεγάλωνε στον κοινού μας φίλου, του θεατρικού συγγραφέα Νότη Περγιάλη, στους Αγίους Θεοδώρους. Θυμάμαι σε μια τέτοια συντροφιά ήταν και ο Μίκης Θεοδωράκης και ο δικός μας ο Μιχάλης Κακογιάννης και η Ειρήνη Παπά κι' ένα - δύο δημοσιγράφοι. Κι' επειδή ήταν νωπή η τραγωδία του νησιού όλα στριφογύριζαν γύρω από το μεγάλο καημό ολονών, την Κύπρο. Τότε προετοιμαζόταν και η κάθοδος της Τζένης και του Κώστα στην Κύπρο με το «Μεγάλο Τσίρκο» που όταν ανέθηκε το '73, στα χρόνια της δικτατορίας, έγινε πέρα από καλλιτεχνικό και πολιτικό γεγονός.

Και ήρθαν στην Κύπρο οι φίλοι μας και ο κόσμος μας τους αγκάλιασε με μεγάλη

Συνομιλία με τον Πανίκο Παιονίδη

αγάπη γιατί έπαιρνε στο έργο τους, που είχε τη σφραγίδα του Ιάκωβου Καμπανέλλη, τη γεύση της ζωογόνου πνοής της αντίστασης και του ελεύθερου, αγωνιστικού πνεύματος της Ελλάδας. Στο μεταξύ η Τζένη και ο Κώστας απόκτησαν τη δική τους στέγη εκεί στο τέρμα της Ακαδημίας προς της Βασιλίσσης Σοφίας κι' εμείς με χαρά παρακολουθούσαμε την μια επιτυχία πίσω από την άλλη. Μια περίοδο μπήκαν και στο Σοβιετικό θέατρο και συνεργάστηκαν στενά με Σοβιετικούς σκηνοθέτες. Κι' αποτόλμησαν και τις πειραματικές προσεγγίσεις του Γεωργιανού σκηνοθέτη Στάύρου στο αρχαίο δράμα.

Η Τζένη όμως δεν είναι απλώς μια βεντέττα του θεάτρου και του κινηματογράφου, η αγαπημένη του αθηναϊκού κοινού. Γράφει η ίδια και μεταφράζει. Και ο Κώστας βρίσκεται στο κέντρο των πολιτιστικών πραγμάτων σαν πρόεδρος της Πανελληνίας Πολιτιστικής Κίνησης.

Μ' αυτό το καλλιτεχνικό ζευγάρι, που

σφύζει απο ζωή και πνευματικότητα, Ξανασυναντήθηκα ύστερα απο κάποιο διάλειμμα στις αρχές του Γεννάρη και θέλοντας να τους Ξαναφέρω σ' επαφή με το κοινό μας, μαγνητοφώνησα την κουβέντα μας. Πήγα στην αρχή στο θέατρο τους, το "Αθήναιο", πούταν κατόμεστο και χάρηκα το καινούριο τους έργο, που είναι και το τελευταίο της Λούλας Αναγνωστάκη, "Διαμάντια και μπλουζ". Αργά το ίδιο βράδυ ξεκινήσαμε την κουβέντα στη ζεστασιά μιας αθηναϊκής ταβέρνας, τη συνεχίσαμε την επόμενη στην Δραγούμη και τη συμπληρώσαμε στο καμαρίνι της Τζένης ανάμεσα στις τόσες και τόσες φωτογραφίες, που σηματοδοτούν τη σταδιοδρομία της. Εκεί και μια φωτογραφία, παιδούλα σχεδόν εκείνη και ο μεγάλος Γάλλος ηθοποιός Ζεράρ Φίλιπ.

Μεταφέρω τη συνομιλία μας όπως τη μαγνητοφώνησα

-Τζένη, Κώστα, είστε ένα καλλιτεχνικό ζευγάρι, που βρίσκεται από χρόνια στην καρδιά της καλλιτεχνικής ζωής της Αθήνας. Το θέατρο σας, απ' ότι γνωρίζω, είναι και το πρώτο στη θεατρική αυτή σαιζόν σε εισπράξεις. Τα "Διαμάντια και Μπλουζ" της Λούλας Αναγνωστάκη είναι μια ακόμη επιτυχία που προστίθεται στις τόσες άλλες της σταδιοδρομίας σας. Επειδή είστε ένα πολύ αγαπητό ζευγάρι και στην Κύπρο θα σας πρότεινα να ξεδιπλώσουμε τους σταθμούς μέσα απο τους οποίους πέρασε η απο κοινού ζωή σας στο παλκοσέβικο. Μιλήστε μας, για το ξεκίνημα, για το τί είναι εκείνο που σας έδωσε και συντήρησε αυτό το δέσιμο τόσο πολύ καιρό. Τζένη θα σε παρακαλέσω να μιλήσεις πρώτη. Κι' ας ξεκινήσουμε απο το μεγάλο έρωτα.

Τζένη: Καλά αυτό εντάξει. Ευτυχώς και για τους δύο μας υπήρξε. Κι' από το 68 παίζαμε μαζί. Κι' όλα αυτά τα χρόνια περάσαμε πολύ ωραίες στιγμές. Πέρα απο τη ζωή μας, που ήταν πάρα πολύ ωραία, περάσαμε και πολύ ωραίες στιγμές στο θέατρο.

Κώστας: Αρχίζουμε λοιπόν απο το ξεκίνημα. Πρέπει να πούμε, ότι ο βασικός λόγος που μας έδωσε ήταν φυσικά ερωτικός. Απ' εκεί και πέρα είχαμε την τύχη να δημιουργηθεί μεταξύ μας μια βαθειά συγγένεια, μια αλληλοεκτίμηση που πήγε σε πολύ μεγάλο βάθος, που έπιασε όλο τον άνθρωπο, όλη μας την ύπαρξη. Και αυτό συνέβαλε, ήταν σημαντικός παράγοντας και στη δημιουργία κοινών στόχων, κοινών επιδιώξεων και κοινής πορείας στο θέατρο. Αυτό μας άλλαξε και τη ζωή, την οπτική μας για τα πράγματα. Και φυσικά άλλαξε και την καλλιτεχνική μας πορεία, Γιατί η οπτική για τα πράγματα, που κουβαλάει κανείς μαζί του περνάει στην τέχνη. Με αυτά τα υλικά κάνει τέχνη. Είχαμε την τύχη μέσα απο αυτή τη σχέση να βρούμε το δρόμο μας και στο θέατρο και να ξεκαθαρίσουμε την πορεία μας.

-Τι λέτε, να παρακολουθήσουμε τις παραστάσεις απο το 68';

Τζένη: Άρχισε αυτή η συνεργασία μας με τη θεοδώρα τη Μεγάλη, τον Γιώργου Ρούσο, που ήταν μια φοβερή επιτυχία,

Ο Π. Παιονίδης με τους Καζάκο - Καρέζη.

δηλαδή παίχτηκε δύο χρόνια, εκεί ανάμεσα γεννήθηκε και το παιδί μας, το 69...

Κώστας: Ε, βέβαια, αφού έπαιζε το έργο μέχρι επτά μηνών...

- Ο Κωσταντίνος, που απ' ότι ξέρω φοιτά τώρα σε Δραματική Σχολή;

Τζένη: Ναι, βέβαια, έχει πάει στη σχολή του Θεάτρου Τέχνης. Πήγε στη σχολή, που τελείωσε και ο πατέρας του.

Μετά ακολουθούν, "Η κυρία δεν με μέλει", μια άλλη μεγάλη επιτυχία μας, "Η ιστορία του Ιρικούση", η "Άσπασια" του Καμπανέλλη ως που να φτάσουμε γύρω στο 73 στο "Μεγάλο μας τσίρκο", αυτό το έργο του Καμπανέλλη, που εκτός απο καλλιτεχνικό γεγονός έγινε πολιτικό γεγονός. Μέσα στην καρδιά της χούντας δηλαδή έγινε ένα πράγμα μοναδικό, όπου ερχόταν ο κόσμος να διαμαρτυρηθεί, λέγαμε μαζί τα πάθη μας, κλαίγαμε μαζί. Δηλαδή η παράσταση ξέφυγε πια απο το θέατρο και έγινε ένα πολιτικό γεγονός. Το είχαμε φέρει εξάλλου και στην Κύπρο...

-Σε μια δεύτερη έκδοση, αντιλαμβάνομαι. Θάθελες Κώστα να σταθείς λίγο σ' αυτό το "Μεγάλο Τσίρκο". Πως μετατράπηκε μια πράξη αντίστασης;

Κώστας: Κοίταξε να δεις. Εμείς είχαμε την τύχη να παρακολουθούμε τον περίγυρο μας, την πραγματικότητα που έτρεχε γύρω μας. Μέσα σ' αυτό το κλίμα δημιουργήθηκε αυτή η ταύπιση της δουλειάς μας με τα πολιτικά γεγονότα του 73. Κατά ένα τρόπο και ο Καμπανέλλης κι' εμείς είμαστε ένα τρίο εκείνο τον καιρό όπως τότε ο ίδιος ο Ιάκωβος, αφού είχαμε δουλέψει πολλά χρόνια μαζί - εγώ είχα παίξει απο παλιά και το πρώτο του έργο την "Αυλή των Θαυμάτων", η Τζένη είχε επίσης και σ' ένα απο τα πρώτα του έργα στο Εθνικό, είχαμε μεγάλο σύνδεσμο με τον Ιάκωβο κι' έχουμε ακόμα. Λοι-

πόν βρεθήκαμε μέσα στη δίνη των γεγονότων της δικτατορίας, περάσαμε τα πρώτα χρόνια, ωρίμασε η κατάσταση κι' έβγαλε το 73 το "Μεγάλο μας Τσίρκο". Θέλαμε να κάνουμε ένα μεγάλο πανόραμα της Ελληνικής ιστορίας και μέσα απ' εκεί να μπορεί ο θεατής να αντιληφθεί, να εκτιμήσει τα γεγονότα που τρέχανε εκείνη την περίοδο. Νομίζουμε ότι η τέχνη και ειδικότερα το θέατρο που είναι ζωντανή τέχνη, όταν τρέχουν τέτοια γεγονότα, που είναι κοσμογονικής σημασίας, έχει καθήκον ακόμη και να αλλάζει πορεία, και να πιάνει και το επίκαιρο.

-Αυτός είναι ίσως κι' ένας απο τους λόγους της επιτυχίας του θεάτρου σας. Το ότι δηλαδή βρίσκεται πάντα σ' ένα σημείο, που παρακολουθεί από κοντά τη ζωή όχι στην επιφάνεια της, κι' ότι είστε σε θέση πάντα να επιλέγετε το σωστό έργο, τη σωστή στιγμή. Δηλαδή στο θέμα της επιλογής του ρεπερτορίου, που είναι πολύ σημαντικό για το κάθε θέατρο, πως λειτουργείτε;

Τζένη: Την κάθε φορά λειτουργεί μέσα μας αυτό που λέγεται ένστικτο. Κυρίως προσπαθούμε να βρισκουμε έργα που μας καλύπτουν, είναι δηλαδή κάποιου προβληματισμού. Κι' ως τώρα, νομίζω, δεν έχουμε πέσει έξω.

-Μέσα σ' αυτά τα δέκα χρόνια, ας πάμε να δούμε. Πως κινείται το ρεπερτόριο σας;

Κώστας: Έχω την εντύπωση, ότι αυτό που λέει η Τζένη και το ένστικτο και η διαίσθηση, αυτές οι δυνάμεις με τις οποίες λειτουργεί ο καλλιτέχνης και προσπαθεί να προσλαμβάνει τον περίγυρο του, αυτό είναι στο βάθος μια πολιτική. Είναι μια καλλιτεχνική πολιτική, δηλαδή έχει και ιδεολογία, μέσα αυτό, είναι ο τρόπος που αντιλαμβάνεται τη ζωή. Έχω την εντύπωση λοιπόν, ότι με αυτά τα εφόδια, με αυτά τα όπλα, μπορούσαμε

ΒΡΗΚΑΜΕ ΤΟΙ

τουλάχιστον την τελευταία δεκαετία να πιάσουμε αυτό που έχει ανάγκη ο κόσμος. Το λόγο δηλαδή για τον οποίο έρχεται στο θέατρο ο κόσμος.

Τζένη: Βέβαια, ήταν επικίνδυνο. Κάναμε πολύ επικίνδυνες επιλογές. Όλ' αυτά τα χρόνια ανεβάσαμε πολύ δύσκολα έργα, ερμητικά θάλεγα έργα, καθόλου ευκολόπαικτα. Και δεν ήταν πολύ σίγουρο, ότι το κοινό θα ακολουθούσε. Όμως το κοινό μας ακολούθησε. Αυτό είναι και η μεγαλύτερη επιτυχία άλλωστε, που έχουμε ζήσει στην καριέρα μας. Όλα αυτά τα χρόνια, μια δεκαετία και έρχεται το κοινό στο θέατρο κατά ένα τρόπο συγκινητικό. Κυρίως μια νεολαία. Δεν νομίζω να έχουμε πάει φοιτητές τόσο πολλοί σε άλλα έργα. Στο "Ποιος φοβάται τη βιρτζίνια Γουλφ" στο "Πρόσωπο με πρόσωπο" και τώρα στα "Διαμάντια και Μπλουζ", που ξαφνικά μέσα σε δύο μήνες μόνο (η συνέντευξη πάρθηκε στις αρχές του Γεννάρη) πέρασαν από το θέατρο μας 5000 φοιτητές.

-Τζένη, βρίσκετε αυτές τις μυστικές διόδους προς την ψυχή του ανθρώπου. Αυτό που μου έκανε εντύπωση έμένα όταν είδα το κατάμεστο θέατρο σας κι' αυτοί απ' ότι πληροφορήθηκα τραβάει έτσι η παράσταση, είναι ότι σας εμπιστεύεται το κοινό. Κι' αυτό σημαίνει, ότι παρακολουθώντας τις παραστάσεις σας ξέρει, ότι κρατάτε το σφυγμό του και αυτού που ζητά το κοινό.

Τζένη: Ναι ακόμα ίσως, ότι ξέρει το κοινό κι' έχει καταλάβει, ότι εμείς δεν θα το γελάσουμε. Δεν θα διαφεύσουμε δηλαδή τις όποιες ελπίδες ακουμπάει όταν έρχεται στο δικό μας θέατρο.

Κώστας: Πάντως έχω την εντύπωση και μυστικά το κάνουμε αυτό ότι καλό είναι να το ξεχνάμε αυτό το στοιχείο. Γιατί η εμπιστοσύνη του κοινού θα πρέπει να κατακτιέται την κάθε φορά. Αν κάτσουμε λίγο και σταθούμε πάνω σ' αυτή την εμπιστοσύνη θα την χάσουμε την άλλη στιγμή.

Τζένη: Όχι, εγώ νομίζω όπως και στις σχέσεις τις ανθρώπινες χρειάζεται μια διαρκής κατάκτηση.

Κώστας: Είναι σαν μια ερωτική σχέση...

Τζένη: Ισα, ισα, όταν έχεις κερδίσει κάτι πρέπει να το περιφρουρείς.

-Έκανε αναφορά Τζένη στα "Διαμάντια και Μπλουζ" όπου αναδύεται ένας χαρακτήρας διωμένος, που τραβάει από πολύ μακριά και πηγαίνει πολύ μακριά. Θάθελα να μου μιλούσες για την Άννα σου;

Τζένη: Είναι ένας πολυεπίπεδος ρόλος, είναι ένας ρόλος που λατρεύω βέβαια γιατί χρειάζονται από τον ηθοποιό όλα του του τα στοιχεία, ό,τι διαθέτει σαν ιδανικό. Γι' αυτό έχει και αυτή την απήχηση την τρομερή. Υπόκωφα η Αναγνωστάκη, ποτέ όπως είδες φωναχτά, αλλά εντελώς καθημερινά, απλά καταγράφει όλη τη δυστυχία της σημερινής ζωής. Και τη μοναξιά του ανθρώπου και κυρίως αυτά τα αυτοαποσχιζόμενα άτομα, που δεν βρήκε διέξοδο αυτή η φιλοσοφία τους, η κάποια καλλιτεχνική τους ίσως διάθεση. Προσγειώνοντάς κάθε μέρα, εκσφενδονίζοντας δηλαδή και πέφτουνε σ'

αυτή την καθημερινότητα, που βέβαια σκοτώνει. Αυτό είναι στοιχείο της ζωής μας πάρα πολύ σύνθηρες, οι περισσότερες γενεές το ζούνε αυτό. Μου κάνει εντύπωση το πόσο αρέσει στους νέους και στις νέες κοπέλλες. Ίσως βλέπουνε μέσα εκεί τα πράγματα που θα πρέπει να αποφύγουνε. Η Άννα δεν είχε διέξοδο στη ζωή της, καταστράφηκε γιατί τίποτα απ' ότι ήθελε δεν έγινε. Τίποτα. Δηλαδή η καθημερινότητα την σκότωσε.

-Δεν αφήνει όμως το έργο μοναξιασμένη την ηρωίδα του. Το τέλος απλώνει ένα πολύ ζεστό χέρι. Το φινάλε της παράστασης είναι κατά την άποψη μου καταπληκτικό, σαν εύρημα;

Τζένη: Ναι είναι καταπληκτικό. Αφήνει περιθώρια ακόμη και για μια αισιοδοξία. Η μοναξιά την τυλίγει, με τη μοναξιά θα ζήσει, όπως έζησε κι' όλη της τη ζωή μόνο που τώρα πια είναι φανερή. Παρ' όλα αυτά όπως λες, υπάρχει και ένα στοργικό χέρι. Νομίζω ότι εκείνο που είναι το μεγάλο προτέρημα της Αναγνωστάκη και η δυσκολία του ρόλου είναι ότι κινείται όπως και η ανθρώπινη ζωή που μέσα στις πιο δραματικές στιγμές μας υπάρχουν και αστείες στιγμές. Δηλαδή τη μια στιγμή η Άννα είναι παιδί, γίνεται ένα παιδάκι και την άλλη στιγμή είναι μια φοβερά τραγική φυσιογνωμία.

-Δεν μπορείς να την προσδιορίσεις από πλευράς ηλικίας;

Τζένη: Όχι, είναι διαχρονική...

Κώστας: Έχει ένα καταπληκτικό στοιχείο, αυτή η Άννα και γι' αυτό παίρνει μαζί της την αγάπη μας, την συμπάθεια μας, και μια συμπόνια για την τραγικότητα της. Έχει ένα στοιχείο που δεν είναι καθημερινό. Έχει μια απέραντη τιμιότητα,

έχει μια τρομακτική ειλικρίνεια απέναντι σ' αυτό που της συμβαίνει. Αυτό που της συμβαίνει βγαίνει στην επιφάνεια χωρίς δεύτερη σκέψη. Αυτό το πράγμα την κάνει κάτι ξεχωριστό. Νομίζω, ότι μέσα στον τόπο που έπλασε το χαρακτήρα η Λούλα, υπάρχει κάτι κλασσικό.

- Είναι διαφανής, άρα αγνός, άμεμπτος;

Κώστας: Αυτό τον έχουν οι μεγάλες φυσιογνωμίες.

Τζένη: Κι' εγώ νομίζω ότι είναι κλασσικός ρόλος.

Κώστας: Πάντως έχω την εντύπωση, ότι ο πυρήνας του έργου είναι αυτός ο κόσμος των ανεκπλήρωτων επιθυμιών. Είναι η τραγωδία της εποχής μας. Ότι τίποτα που σχεδιάζει ο άνθρωπος δεν ολοκληρώνεται. Αυτό συμβαίνει και στον ιδιωτικό βίο και στο δημόσιο. Και η ανθρώπινη κοινωνία συνολικά είναι μέσα σ' αυτό το τέλμα των ανεκπλήρωτων επιθυμιών, όπως δεν μπορέσαμε εμείς να φτιάξουμε το Σοσιαλισμό, όπως δεν μπορέσαμε να υλοποιήσουμε κανένα όραμα. Όλα μένουνε μέσα και ξαναπέφτουν στο τέλμα. Έτσι συμβαίνει και στον ιδιωτικό βίο. Η ζωή του ανθρώπου είναι παγιδευμένη μέσα σ' αυτό το ανεκπλήρωτο, μέσα σ' ένα τέλμα μισών και ατελείωτων πραγμάτων.

Τζένη: Αυτό που μου είπε ο Βασίλης Παπαβασιλείου χαρακτηρίζοντας το ρόλο είναι ότι η Άννα είναι πριγκίπισσα των μισών πραγμάτων. Είναι πάρα πολύ ωραίο! Τίποτα στη ζωή της δεν ολοκληρώνεται. Θα μπορούσε να είναι και ο τίτλος του έργου «Η πριγκίπισσα των μισών πραγμάτων»

- Μια και μιλάμε για ένα νεοελληνικό θεατρικό έργο κι' εσείς πρέπει να έχετε τη

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΖΑΚΟΣ – ΤΖΕΝΗ ΚΑΡΕΖΗ

δυνατότητα να παρακολουθείτε τη θεατρική συγγραφή, που θρискόμαστε απο πλευράς θεατρικής συγγραφής αυτή τη στιγμή, στην Ελλάδα:

Κώστας: Μα μπορούμε να παραγνωρίσουμε το γεγονός ότι της Λούλλας Αναγνωστάκη, καί του Ιακώβου Καμπανέλλη που έγραψε το τελευταίο του έργο και που όλοι λένε, ότι είναι ένα πολύ αξιόλογο έργο. Παίρνοντας δηλαδή αυτά τα δύο δείγματα είναι κάτι που μπορεί να μας κάνει περήφανους. Το γεγονός δηλαδή, ότι στο θέατρο μας μέσα σ' αυτή τη βαρβαρότητα τη γενική που μας τυλίγει μπορούμε να έχουμε δύο τέτοια δείγματα.

Τζένη: Κι' όχι μόνο δύο! Υπάρχουν έργα που δεν βγαίνουν έξω. Τώρα διαβάζουμε έργα αμερικάνικα, εγγλέζικα, αυτή τη στιγμή υπάρχει ένα φοβερό φρενάρισμα διεθνώς στη δραματουργία. Δεν υπάρχουν τη στιγμή αυτή έργα. Ανάλογο έργο με της Λούλλας δεν νομίζω να έχει γραφεί τα τελευταία χρόνια.

Κώστας: Εμείς είμαστε βέβαιοι ότι αν γραφότανε στα εγγλέζικα αυτό το έργο, θα έκανε παγκόσμια καριέρα.

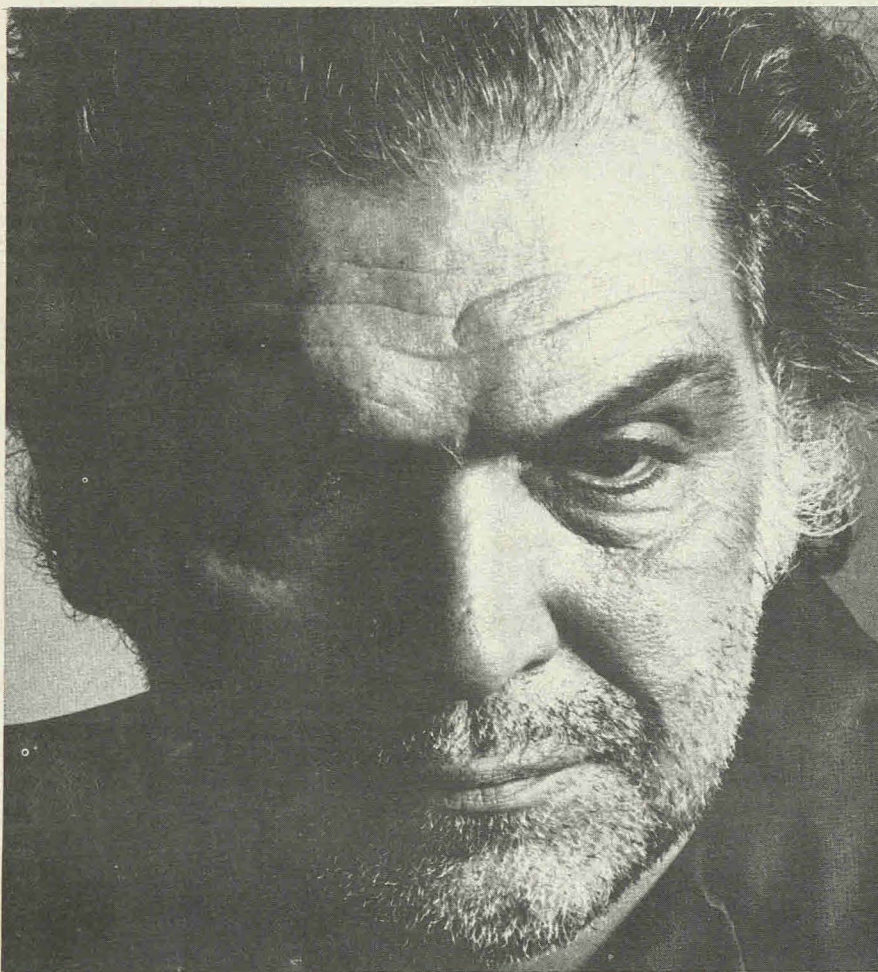
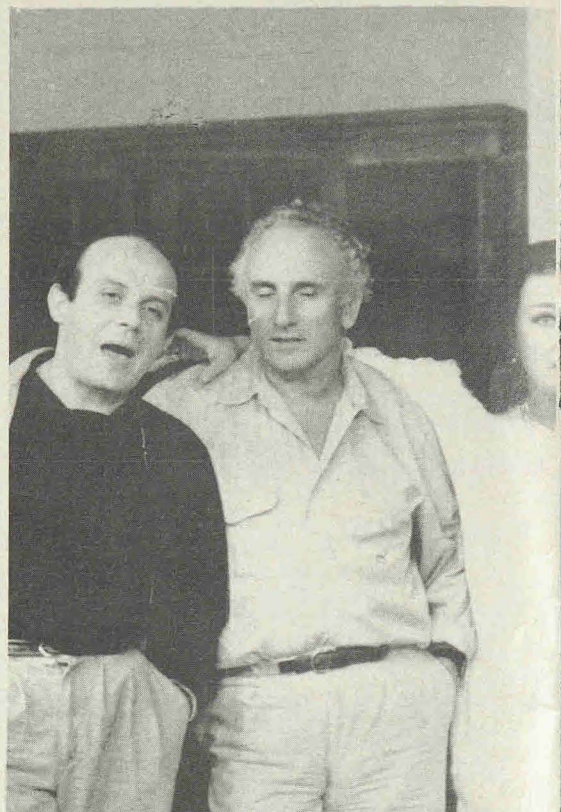
Τζένη: Εγώ πιστεύω ότι αυτός ο τόπος μ' εχθρική την πολιτεία ή ερήμην της πολιτείας, παράγει πολιτισμό. Στην Ελλάδα το έχουμε αυτό. Παράγουμε πολιτισμό.

- Απ' ότι μούλεγε και ο Κώστας, Θυμάμαι Κώστα την κουβέντα σου, ότι έχουμε ένα θεατρόφιλο κοινό που είχαμε αλλού.

Τζένη: Έξοχο!

Κώστας: Το καλύτερο που υπάρχει στον κόσμο. Είναι βέβαιο πάντως, ότι έπαιξε τρομερό ρόλο αυτή η παράδοση η μακραίωνη που υπάρχει στον τόπο. Υπάρχει μια καλλιτεχνική φύση έστω, σ' αυτό το κομμάτι της γης. Αυτό θυμάμαι τόλγε και ο Κουν. Είχε μεγάλη εμπιστοσύνη σ' αυτό το καλλιτεχνικό αισθητήριο που κυκλοφορεί στον τόπο εδώ. Παράγεται απο τον ίδιο τον τόπο. Κυρίως τα καλοκαίρια είναι πιο εμφανές αυτό όταν ανεβάζουμε τις αρχαίες τραγωδίες στα αρχαία θέατρα. Πάμε σε απομακρυσμένες περιοχές, στα κατσαβραχα, όπου βρίσκουμε ανθρώπους, που δεν έχουν ξαναδεί θέατρο. Θυμούνται μόνο τα παλιά μπουλούκια και τον караγκιόζη, που πήγαινε στα χωριά. Και μπαίνουνε κι' έρχονται σε άμεση επαφή με το Σοφοκλή, με τον Ευριπίδη, με τον Αισχύλο σαν να είναι σύγχρονοι τους, σαν να μη τους χωρίζει ούτε μια μέρα. Αυτό το πράγμα νομίζω, ότι είναι μοναδικό φαινόμενο. Έχω στοιχεία και είμαι βέβαιος, ότι έχουμε το καλύτερο και το περισσότερο θεατρόφιλο κοινό, που υπάρχει στον κόσμο.

Τζένη: Και απόδειξη ότι η Αθήνα είναι μια πρωτεύουσα, όπου δεν θα πάνε οι τουρίστες στο θέατρο. Όπως γίνεται στο Λονδίνο, το Παρίσι, εδώ το θέατρο ζει μόνο απο τους Έλληνες και η Αθήνα έχει τη στιγμή αυτή 60-70 θέατρα, που μπορεί να μη δουλεύουν αλλά το ότι υπάρχουν

σημαίνει ότι έχουν την ελπίδα ότι θα δουλέψουν. Και δέστε το ρεπερτόριο. Εδώ υπάρχουν όλα τα είδη θεάτρου. Απο κλασσικό θέατρο, θέατρο προβληματισμού, θέατρο διασκέδασης, δεν έχω δει αυτό τον οργανισμό, αυτό τον πλούτο στο Λονδίνο ή στο Παρίσι. Ακόμη και σε κάτι βρυσούλες που ανοίγουν με νέα παιδιά αν υπάρχει κάποιο ταλέντο μια σταγόνα ταλέντου θα πάει κάποιος κόσμος να το δει.

- Να, κοίταζα χθές στις εφημερίδες τα θεάματα και είδα να φιγουράρουν ο Ονήλ, ο Υψεν, ο Μολιέρος, ο Μπουλκάκωφ, ο Οζμπορν, ο Αρμπούζωφ.

Κώστας: Ναι, ναι όλο το ρεπερτόριο παίζεται εδώ και ακόμα θα δεις και πειραματικά έργα. Τα ανακαλύπτουν και τα παίζουν. Σύγχρονους συγγραφείς. Υπάρχει μεγάλος οργανισμός.

- Κι' αυτό δεν μπορεί παρά να μας δημιουργεί και μια εμπιστοσύνη, ότι αυτός ο λαός δεν μπορεί παρά να σταθεί στα πόδια του, να προοδεύσει;

Κώστας: Θα το πούμε αλλιώς, ότι ο Ελληνικός λαός έχει τις δυνατότητες να το κάνει αυτό. Αλλά, δυστυχώς, όλες οι δυνάμεις που έχουν τις ευθύνες ζούνε εναντίον του. Του καταστρέφουνε αυτές τις δυνατότητες. Κι αυτό γίνεται συστηματικά στον τόπο μας. Νομίζει κανείς ότι γίνεται επι τούτου. Είναι τόσο συσσωρευμένη αυτή η επίθεση εναντίον αυτών των δημιουργικών στοιχείων του κόσμου που νομίζει κανείς ότι είναι οργανωμένη.

Τζένη: Μεταξύ μας ο πολιτισμός είναι το τελευταίο πράγμα που ενδιαφέρει τους κυβερνήτες και θα έπρεπε να είναι το πρώτο. Και αυτό το είδος θα μπορούσαμε να τα εξαγάγουμε αφού το παρά-

- Θα θέλατε σ' αυτό το σημείο να ρίξουμε και μια γέφυρα προς την Κύπρο που ξέρω ότι την αγαπάτε, σας αγαπά και εκείνη...;

Τζένη: Έχει πολλά χρόνια που παίζουμε στην Κύπρο. Και θα θέλαμε πολύ να ρθούμε με το σημερινό μας έργο. Έχουμε δεσμούς μεγάλους με την Κύπρο.

Κώστας: Μια με εκείνες τις ερωτικές σχέσεις που τις τρώει ο χρόνος τελικά και ψάχνεις να τις βρεις και δεν τις βρίσκεις. Τελικά έχουμε την εντύπωση, ότι με την Κύπρο έχουμε μεγάλους δεσμούς, ότι έχουμε συνεχή παρουσία και όμως απο το 75 δεν ξανάρθαμε.

Τζένη: Έρχονται πολλοί Κύπριοι στο θέατρο μας και μας ρωτάνε, γιατί δεν κατεβαίνετε στην Κύπρο. Και εδώ μπορούμε να εξηγήσουμε ότι υπάρχουν ορισμένα προβλήματα.

- Θα θέλατε έτσι μια ευχή, ένα μήνυμα να διαβιθάσετε προς το λαό μας;

Κώστας: Εγώ θέλω να τονίσω, ότι είμαι καταναγκασμένος που γίνεται τόσος λόγος για τον Κόλπο, και βλέπω να κόπτονται στην τηλεόραση οι μεγάλοι ηγέτες για τις αποφάσεις του ΟΗΕ και του Συμβουλίου Ασφαλείας και ουδέποτε σκέφτηκε ένας απ' αυτούς ότι υπήρξε η Κύπρος, υπήρξε αυτή η βίαιη εισβολή... Ότι στην Κύπρο υπάρχει ένα κράτος μια εισβολή, ένας λαός υπό στρατιωτική κατοχή. Κανένας όμως δεν ευαισθητοποιή-

« Έχουμε
μεγάλους
δεσμούς
με την Κύπρο
παρόλο που
απ' το 1975
δεν ξανάρθαμε
στο νησί »

θηκε γιατί η Κύπρος δεν έχει πετρέλαιο.

Τζένη: Εκείνο που θα θέλαμε να πούμε πραγματικά σαν χαιρετισμό είναι ότι εμείς αγαπάμε πάντα την Κύπρο και με μεγάλη χαρά θα θέλαμε να βρεθούμε στο νησί, με αυτό μάλιστα το έργο που λάτρεψα.

...

γουμε. Και δεν μιλάω μόνο για το θέατρο. Θα μπορούσε με λίγη στοργή να αναπτυχθεί πάρα πολύ.

Κώστας: Εδώ γίνονται τόσα και συζητάμε αν θα βρεθούν 100 εκατομμύρια για να δοθούν στο θέατρο.

Τζένη: Άσε που κανείς δεν σκέφτηκε να φτιάξει αίθουσες θεάτρου. Ακόμη και στην Αθήνα δεν υπάρχει αίθουσα αυτή τη στιγμή, όπου να μπορεί να προσκληθεί να δώσει παράσταση το Ολντ Βικ. Εκτός από το Εθνικό φυσικά δεν υπάρχει μαι αίθουσα και δεν έπρεπε σε όλες τις πόλεις αφού πηγαίνουμε να υπάρχουν αίθουσες; Πηγαίνουμε στην επαρχία και παίζουμε με ποντίκια, σε αίθουσες που δεν έχουν τουαλέτες. Και οι κινηματογράφοι που κλείνουν τώρα γίνονται ντισκοτέκ, καφετέριες, σούπερ μάρκετ, και δεν υπάρχει αυτή η στοργή, από την πολιτεία τουλάχιστον ας κάνουμε σε μεγάλες πόλεις μια θεατρική αίθουσα. Για να μη σου πω το

πιο φοβερό, ότι έχουμε αρχαία θέατρα εκπληκτικά, που είναι σε άθλια κατάσταση. Κανένας δεν σκέφτηκε να δώσει 30-40 εκατομμύρια να ξαναζωντανεύσει το θέατρο της Ηλιάδας που είναι τόσο ωραίο όσο και της Επιδαύρου. Και θα μπορούσε να δώσει ζωή σ' όλη τη δυτική Πελοπόννησο. Είναι καντά στον Πύργο...

- Αρά λοιπόν υπάρχει πολύς ηρωϊσμός στη δουλειά των πνευματικών ανθρώπων;

Κώστας: Πάντα ήταν έτσι. Η διάνοηση και οι άνθρωποι του πνεύματος και της τέχνης αναγκάζονται να σκάνουν τις ευθύνες που έπρεπε να είναι στις πλάτες της πολιτείας. Όταν η πολιτεία δεν τις σηκώνει κάποιος άλλος πρέπει να τις σηκώνει.

